

**Javaslat a
„ kocsi kocsi ”
Magyar Értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:
Komárom – Esztergom Megyei Értéktár

.....
(aláírás)

Tatabánya, 2016. május 12.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

- 1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/vállalkozás) neve:**
Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat,
Komárom – Esztergom Megyei Értéktár
- 2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:**
Név: Gucsi-Véghné Dobos Éva
Levelezési cím: 2800 Tatabánya, Fő tér 4.
Telefonszám: 34/517-205
E-mail cím: dobos.eva@kemoh.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

- 1. A nemzeti érték megnevezése:** „ kocsi kocsi”
- 2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:**

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☒ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. **A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése:** Komárom Esztergom Megyei Értéktár
4. **A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:**

Uralkodóink közül elsőként Mátyás királyt szolgálhatta a szekeret követő, annál sokkal könnyedebb és kényelmesebb utazószekér, a kocsi. A kocsi nevét eredetének helység nevéből, a Komárom – Esztergom megyei Kocs községről kapta. Az írásban legkorábban 1487-ben említett jármű az ott élő, ügyes kezű bodnärmestereknek köszönheti hírnevét, és gyors elterjedését.

5. **Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték országos jelentőségének bemutatására:**

A kocsi eredetének kérdése a legkutatottabb része a közlekedési eszközök témakörének, mi magyarok méltán lehetünk büszkék e kocsi találmányra.

A kocsi története:

A személyszállításra készült kocsiszekér híre a XV. században gyorsan terjedt nálunk, s gyorsan Európában is. A legkorábbi bizonyítékot a magyar kocsi történetéhez Tarr László 1487-ből hagyta ránk.

Mátyás király 1485-ben foglalta el Bécsset és sokszor utazott Budáról Bécsbe. Útja Budáról Bánhidán, Kocson, Banán, Győrön, Mosonmagyaróváron keresztül vezetett Bécsbe. Antonio Bonfini, Mátyás egykori történetírója ezt írja: „*Mátyás hihetetlen gyorsasággal utazott, úgy hogy gyors szekéren - actuario curru – naponkint százezer lépésnyi utat is megtett.*”

Mint ismeretes, Mátyás sokat forgolódott a nép között, így szerzhetett tudomást arról, hogy Kocson ügyes kezű kocsigyártó bognárok találhatók. A monda szerint egy Habermayer nevű kovács készített kocsi könnyedsége, gyorsasága megnyerte, és szívesen használta ezután utazásai alkalmával.

Hamarosan fellendült az utasközlekedés, amely kimondottan Mátyás király kezdeményezésének tekinthető. Beindult a kocsiposta, amely a kocsi használatával hazánkból terjedt el külföldre. A XVI. század elején a Buda-Bécs vonalon már rendszeres járatok és kocsállomások állottak fenn.

Mátyás halála után a kocsin utazás már az egyetlen nemességnél is annyira dívott, hogy sokan közülük a kényelem kedvéért még a hadjáratba sem mentek lóháton, vagy gyalog, hanem kocsin.

A kocsi használata a század második felétől funkciójában kibővült. A személyszállítás és a könnyű terhek gyors fuvarozása mellé felbukkant alkalmazása a hosszú távolsági fuvarok között is.

Kocson a középkor végén kialakult közlekedési centrum jelleg a török háborúk időszakában felszámolódott. A 17. század végén, a török pusztítás után újrateremtett község lakói nem folytatták az addigi intenzitással korábbi tevékenységüket. S bár az útvonal jelentősége évszázadokon keresztül változatlan maradt, a vasutak kiépülésével a hagyományos szekeresesség teljesen felszámolódott.

A kocsik tisztelettel ápolják nemzetközi hírű hagyományukat. Ennek kiváló példája az 1999 óta évente megrendezésre kerülő kocsitoló verseny, ahol a kocsitoló csapatok 1800 méter hosszú, szintkülönbségekkel teli pályán mérik össze erejüket, miközben a 360 kg

tömegű szekeret próbálják meg minél rövidebb idő alatt a célba juttatni. E rangos eseményen kívül emléktáblával, a helybeli kovácsok és bognárok eszközeit, és az eredeti kocsit is bemutató kiállítóhellyel erősítik a kocsi nemzetközi művelődéstörténeti jelentőségét.

A kocsi származásának és nevének eredete:

A hosszabb utakon kivívott külföldiek csodálata és elismerése hozzájárult, hogy a kocsi szó egyike lett a magyar nyelvből eredő nemzetközi szavaknak. Erre vezethető vissza többek között az angol coach, a francia coche, a német Kutsche, a spanyol coche, az olasz cocchio, a svéd kusk, a szlovák koc, a horvát kocis, a lengyel koczi és a cseh koczy eredete.

A kocsi magyar származását számtalan írásos emlék bizonyítja, pl. 1494-95-ben II. Ulászló számadáskönyveiben kochy, illetve currus kochy alakban szerepel. Ugyan ebből az időből más számadáskönyvekben található bejegyzés, mely szerint az udvarbeli utazások költségét Kocs falubeli szekereseknek fizették.

A jármű első leírását, neve származását – és korabeli nagyszerűségének okán egyben méltatását is - külföldi utazók emlékezéseiből is ismerjük.

Egy Daniero nevű utazó 1501. október 22-én kelt levelében így ír: „ *Budától Bécsig 160 mérföld, ahová mindenkor egy négyszemélyes, 3 állat vontatta gyorskocsin széleseben, utazik az ember, egy nap és egy éjszaka. Nem, vagy legfeljebb csak egyszer váltják az állatokat, mind nyáron, mind télen, erről már megemlékeztem, mert úgy vélem, ez nagy út.*”

Freiherr Sigmund von Herberstein az 1518-as magyarországi látogatására visszaemlékezve írja le az itt megismert közlekedési eszközt, és utal annak nevére: „... *Negyedszer Győrtől 6 mérföldnyire Kocs faluban, amelytől a szállítószekerek is a nevüket kapták, és innen közönségesen Kocsnak nevezik.*”

A magyar királyság tragédiáját jelentő 1526-os mohácsi csatához is kapcsolódik a magyar kocsi. A csatát túlélő és arról és arról 1527-ben Krakkóban visszaemlékezést készítő Brodarics István is említi a szörnyű véget ért II. Lajos királyhoz küldött könnyű járműveket „ *melyeket mi Kotze helységről nevezünk*”.

A kocsi felépítésének sajátosságai:

A Herberstein Zsigmondtól, 1518-ból származó írás szerint a kocsi előtt három ló futott, ezeket egymás mellé fogva hajtották. A járművön a kocsissal együtt négy személy tudott utazni. És mint az eredeti leírásból megtudjuk: „ *És semmi vas nem volt rajta, vagy csak igen kevés.*”

A kocsi rajza és leírása Jeremiás Schemel augsburgi festő XVI. század közepe táján készített „Másolatkönyv” című könyvéből származik. Felirata: Eine Ungarische Gutsche.

A rajz után ítélve a magyar kocsiszekér igen könnyű négykerekű parasztszekér volt. Három lovat fogtak egymás mellé ugró állásban. A kocsi jobb oldalán a hátsó kerék tengelyéhez egy rudat illesztettek hámfával, a harmadik ló számára. A hámkötélék mindegyikét bőrtokkal látták el, hogy a ló testét fel ne horzsolják. Két szekrény nem függöt szíjakon, nem is nyugodott acélrugón, hanem közvetlenül a tengelyeken. Mindkét oldalán két-két löcs volt, bal oldalán pedig egy vashágszó a felszálláshoz.

A kocsiszekrényben vesszöböl font kas hátrafelé fokozatosan magasabbra emelkedett, hogy szükség esetén ponyvával letakarható legyen.

A kas hátsó ülésén két személy foglalt helyet, egy pedig szemközt levő kisülésen, a kocsis háta mögött. A kocsis felszereléséhez felfüggeszthető párnaszék tartozott, amely pehellyel töltött gyapjas báránybörből készült. Amikor az utas aludni kívánt, azt vállaira nyaka köré vette, úgy, hogy a fej nem ütődhetett a kocsis oldalaihoz. Különben a párnaszék a derekára illesztve az ülést tette kényelmesebbé.

A különböző teher és személyszállító járművek, szekerek, kocsik és taligák technikai tökéletesítése nyilvánvalóan folytatódott a kocsis kifejlesztése és ismertté válása után is. A 18. században megszorodnak az úri, postai, polgári járművek a források alapján hazánkban. Ilyenek a cséza, a batár, a fiaker. A magyar járműkultúra szempontjából a legjelentősebb felfedezés azonban a kocsis maradt.

6. **A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)**

- Körösi Gábor: KOCS: múlt és jelen Kiadja : Kocs Község Önkormányzata, 2003.
- Kemecsi Lajos: A kocsis kocsis Kiadja: Kocs Község Önkormányzata, 2012.

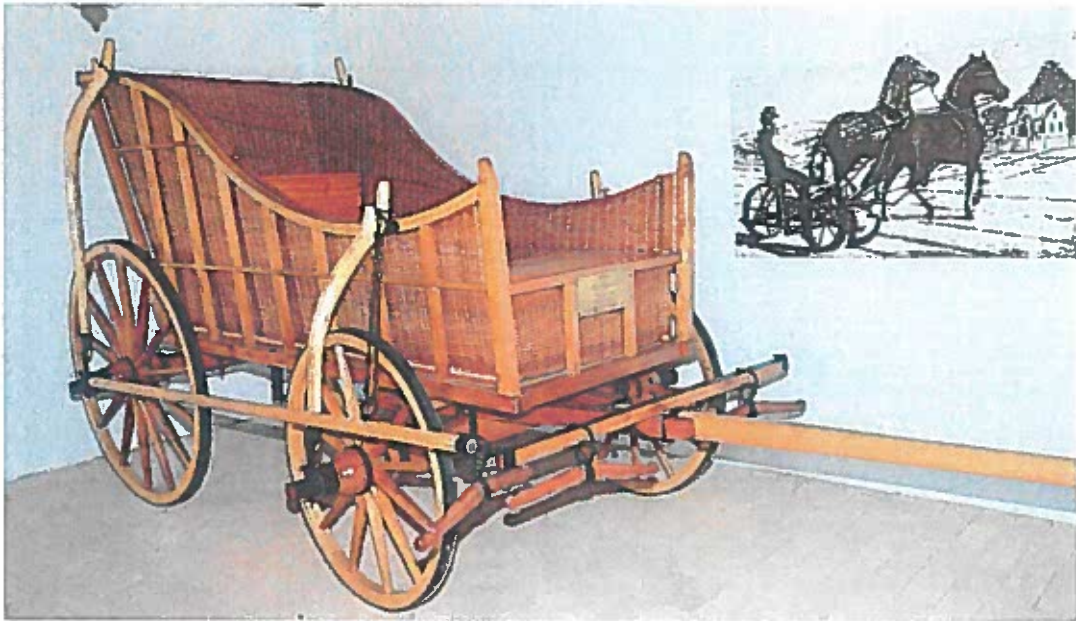
7. **A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: www.kemertektar.hu**

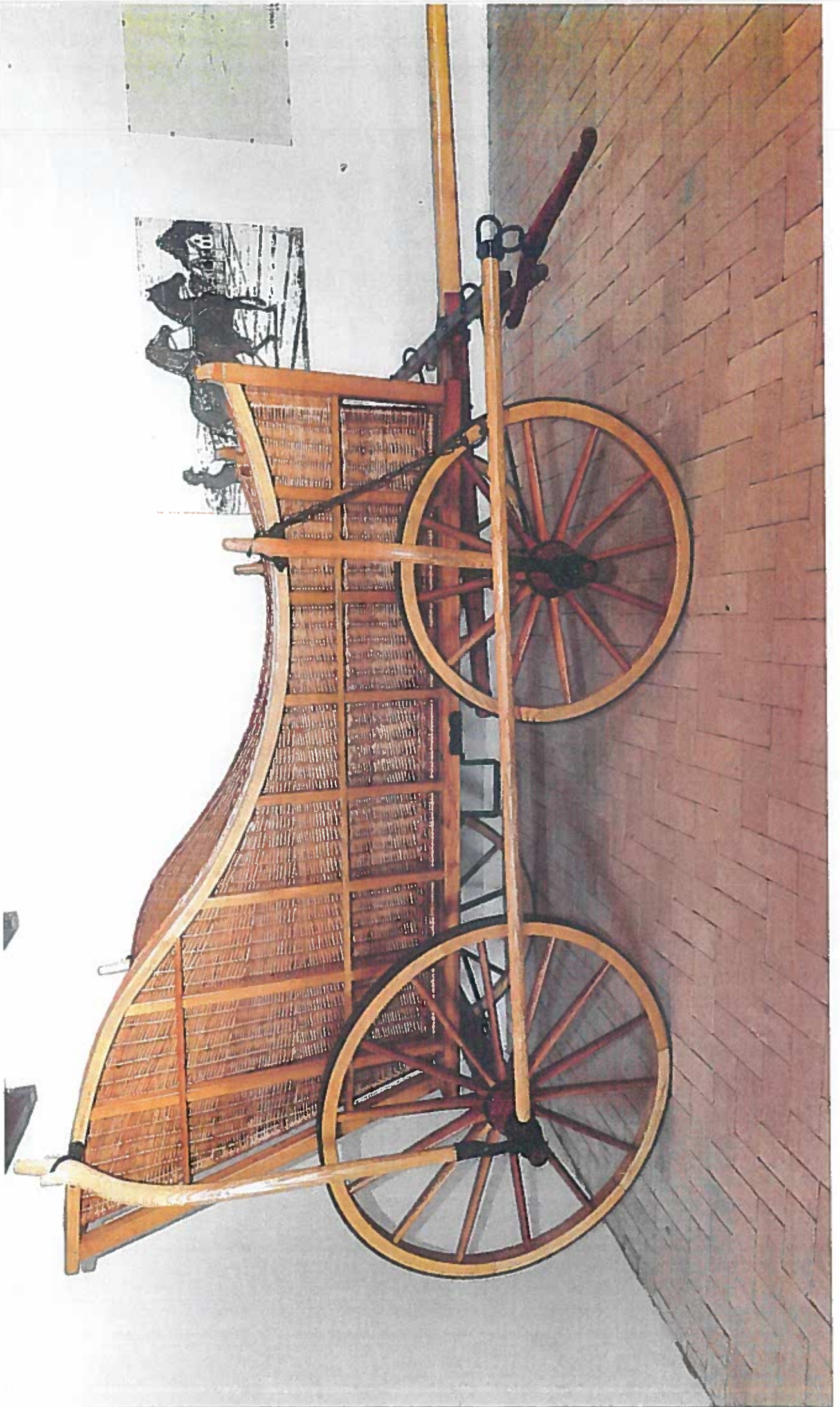
III.

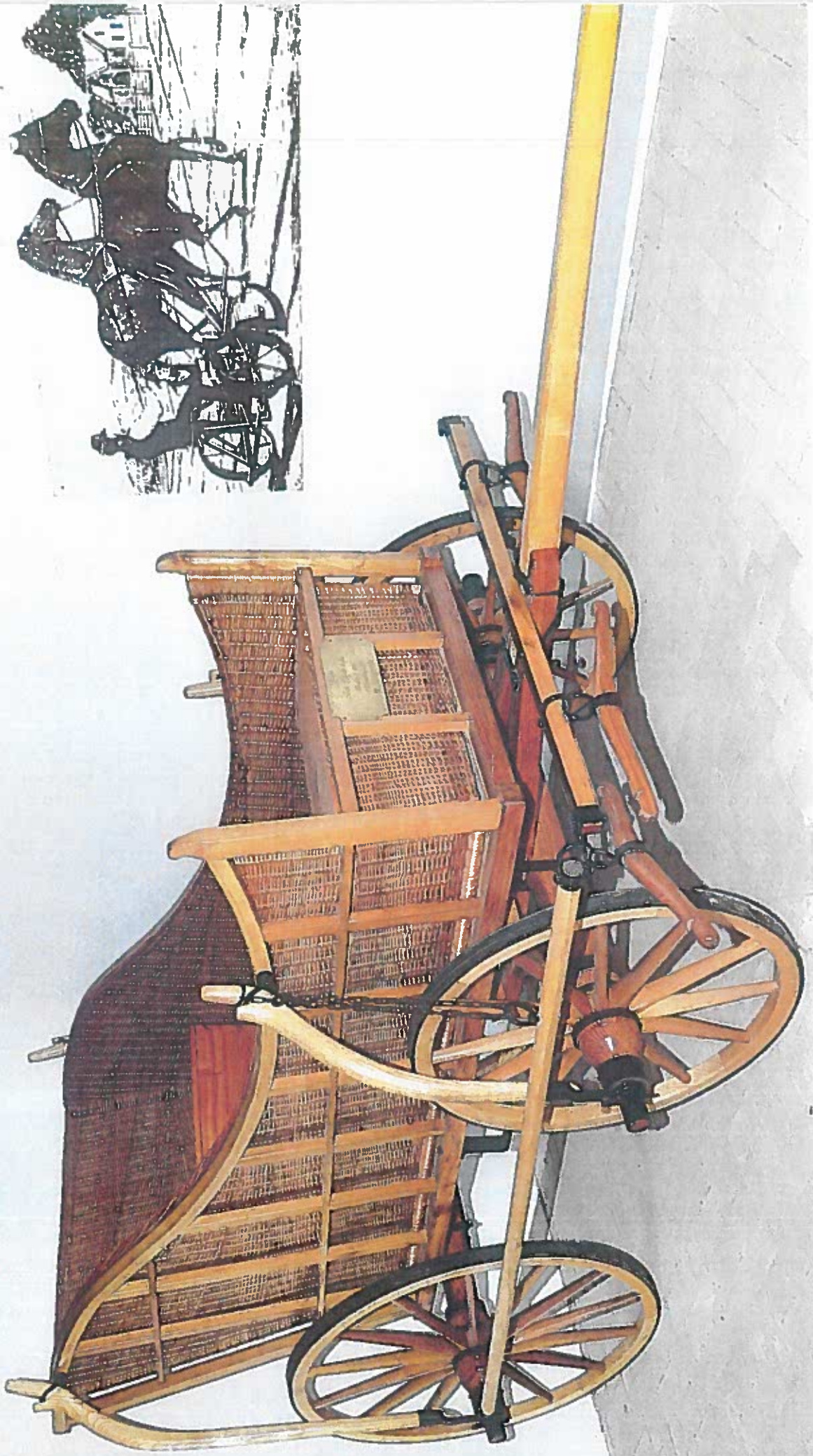
MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképei
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:
 - a./ Magyar Szabadalmi Hivatal, formatervezési lajstromba vétel
 - b./ Formatervezési mintaoltalmi okirat
 - c./ Támogató levél: Máté György etnográfus, a Néprajzi Múzeum fősztályvezetője
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat.

1. számú melléklet

2. (a) számú melléklet

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL		A formatervezési mintaoltalom lajstromszáma:
		91 007
FORMATERVEZÉSI MINTAOLTALMI LAJSTROM		Ügyszám: D0800007 Osztályjelzet: 12-01
<i>Bejelentés napja:</i>	2008. január 24.	
<i>Közzététel napja:</i>	2008. június 30.	
<i>A mintaoltalmat megadó határozat kelte:</i>	2008. szeptember 08.	
<i>A minta szerinti termék megnevezése:</i>	Kocsi	
<i>A lajstromozott minták sorszáma:</i>	1.	
<i>A mintaoltalom jogosultja:</i>	Kocs Községi Önkormányzata, 2898 Kocs Komáromi út 5.	
<i>A minta szerzője:</i>	Tóth László, 1221 Budapest Alkotmány út 28.	
<i>A képviselő neve és székhelye (irodai címe):</i>	Török Antal szabadalmi ügyvivő, 9012 Győr Királyszék út 20.	
<i>Megújítás:</i>		
		
1. minta 1. ábra D0800007_001_001.JPG		
		

1. minta 2. ábra
D0800007_001_002.JPG

1. minta 3. ábra
D0800007_001_003.JPG

2. (b) számú melléklet

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL

FORMATERVEZÉSI MINTAOLTALMI OKIRAT

A Magyar Szabadalmi Hivatal az okirathoz csatolt lajstromívnek megfelelően

91 007

lajstromszámon a D 08 00007 ügyszámú bejelentésben szereplő,
1. sorszámmal ellátott mintá(k)ra
formatervezési mintaoltalmat adott.

A mintaoltalmi bejelentés napja és az oltalmi idő kezdete:

2008. január 24.

A minta szerinti termék megnevezése:

Kocsi

A formatervezési mintaoltalom jogosultja:

Kocs Községi Önkormányzata, Kocs

Szerző:

Tóth László, Budapest

Budapest, 2008. november 3.

2. (c) számú melléklet

H-1055 BUDAPEST
KOSZTOLAI LAJOS TER 22.
1764 BUDAPEST PF. 55
Tel: +36 (1) 472 2100
Fax: +36 (1) 472 2101
web: www.neprajz.hu

Címzett:
Komárom-Esztergom
Megyei Önkormányzat,
Megyei Értéktár
2800 Talabánya, Fő tér 4.

Téma:
Ajánlás

Üzletszám:
445-01/2016

Dátum:
Budapest, 2016. április 11.

Ajánlás a kocsi kocsi Nemzeti Értéktárba kerüléséhez

A Kocs településéhez köthető jármű, a méltán híres kocsi tökéletesen beleillik azon nemzeti értékek közé, amelyek Magyarországot, a magyarságot képviselik, hazánkat ismerté tették és teszik.

Egy olyan fogalomról van szó, amelyet nem csupán egy egész ország ismer, hanem világszerte emlegetik, ugyanis köztudomású, hogy más nyelvekbe is beépült ez a szó, hogy kocsi.

Néprajzi vonatkozásban is hosszasan sorolhatnánk jelentőségét. Erre – úgy gondolom – itt nincs szükség, csupán kiemelném, hogy egy olyan magyar találmányról, de úgy is fogalmazhatnánk, hogy *hagyományról* van szó, amely a mai napig él, és feltehetően még sokáig élő is marad. Egyrészt vannak még olyan települések, közösségek, amelyek minden külső – pl. modernizációs – hatás ellenére (vagy azzal együtt) használják ezt a lovak által vontatott négykerekű járművet. Másrészt többen vannak – például Kocs településének lakói is – akik tudatosan éltetik (jobban mondva „hajtják”) a kocsit.

Több múzeum műtárgygyűjteményében – így a budapesti Néprajzi Múzeumban is – ott sorakoznak ezek a paraszti közlekedés eszközei. „Társaikkal”, a szekerekkel nagyon fontos funkciót tölthetnek be egy-egy ember, család vagy közösség életében. Összekötő kapocsként is emlegethetjük a kocsit, ugyanis a kulturálisan sokszínű Kárpát-medencében élő emberek „között” közlekedett jobb-rosszabb utakon. Fontos, hogy nagyobb távolságokat tehettek meg rövidebb idő alatt, nagyobb terheket szállíthattak. Hosszasan sorolhatnánk még azokat a kocsihoz kapcsolható tényezőket, amelyek komoly és pozitív befolyással bírtak az emberek életében. Meg kell még említeni, hogy szerepet is betöltöttek, pl. lakodalmak úgymond kellékei voltak az „ágyvitel” szokásánál, vagy számtalan népdalban is előfordul a kocsi és mindemellett társadalmi, vagyoni jelző is volt ez a jármű, hiszen nem mindenkinek lehetett kocsija, és hozzá való lova.

A kocsi kocsi kiváló példája annak is, hogy egy ilyen tárgynak (hagyománynak) közösségösszetartó ereje van: az évente megrendezendő kocsitoló verseny tükrözi azt a törekvést, amelyet tulajdonképpen minden olyan településnek követnie kellene, ahol nincs hasonló, helyi hagyományokra épülő rendezvény. Külön ki kell emelni azt is, hogy mindez szélesebb körben, országos érdeklődéssel övezve zajlik.

Ugyan ez az ajánlás a Nemzeti Értéktárba való bekerüléséhez készült, de mint egy másik szakbizottság tagjaként nyugodtan mondhatom, hogy a kocsi kocsi méltó arra, hogy bekerüljön a magyarság csúcsteljesítményei közé, azaz a Hungarikumok listájára is.

Máté György
etnográfus, muzeológus
főosztályvezető

3. számú melléklet

	<p>Kocs Község Polgármesterétől 2898 Kocs, Komáromi út 5. ☎: 34/ 471-243; ☎: 34/ 571-004 e-mail: polgarmester@kocs.hu</p>	
---	--	---

Nyilatkozat

Alulírott Simon László, mint Kocs község polgármestere hozzájárulok a Javaslattal a "Kocsi kocsi" Magyar Értéktárba történő felvételéhez csatolt saját készítésű fénykép(ek) / film(ek) Hungarikum Bizottság általi további felhasználásához.

Kocs, 2016. április 8.

aláírás

KIVONAT

a Komárom-Esztergom Megyei Értéktár Bizottság 2014. június 26-i ülésének jegyzőkönyvéből

3/2014. (VI.26.) számú MÉB határozat

A Komárom-Esztergom Megyei Értéktár Bizottság

1. elhatározza a „kocsi kocsi” felvételét a Megyei Értéktárba, ipari és műszaki megoldások kategóriában;
2. felhatalmazza a Bizottság elnökét, hogy gondoskodjon a Megyei Értéktár Bizottság döntésének a Bizottság Szervezeti és Működési Szabályzatában foglaltaknak megfelelő közzétételéről;
3. felhatalmazza a Bizottság elnökét, hogy javasolja a Shagya-arab lófajta felvételét a Magyar Értéktárba;
4. felhatalmazza a Bizottság elnökét, hogy javasolja a kocsi kocsi felvételét a Magyar Értéktárba.

Határidő: azonnal

Felelős: Popovics György, a Komárom-Esztergom Megyei Értéktár Bizottság elnöke

Popovics György sk.
a Komárom-Esztergom Megyei Értéktár Bizottság
elnöke

A kivonat hitelül:

Tatabánya, 2016. szeptember 27.

Dr. Veres Zoltán
megyei jegyző

